

NÄS BY

Näs by är på flera sätt en god representant för många av de äldre byarna på Småländska höglandet. Utmärkande är att den bästa odlingsmarken finns uppe på höjderna, medan jordarna nere i dalarna är mer steniga och sank. Byarnas åkrar var därför lokaliserade till höjdryggarna, medan sluttningar och låglänt mark mer utnyttjades som betesmarker. Runt Näs by ligger därför åkermarken på höjderna norr om byn.

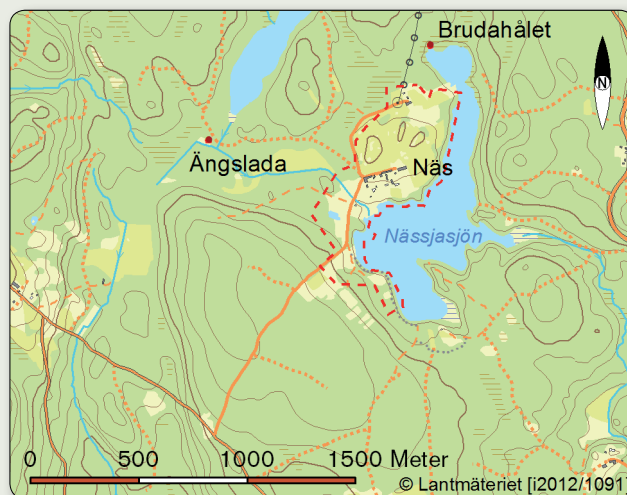
Den ursprungliga gården Näs etablerades troligtvis under medeltiden, då uppodling och bebyggelseexpansion periodvis präglade delar av det Småländska höglandet. Att gården Näs blev en by är resultatet av en hemmansklyvning, som genomfördes senast under 1700-talet. Följden blev att den ursprungliga ensamgården delades upp på fyra mindre gårdar. År 1806 storskiftades byn och varje gårds ägor samlades i större block. Laga skifte genomfördes inte i byn eftersom storskiftet varit så genomgripande. Om så varit fallet hade Näs by knappast sett ut som den gör idag, utan haft en betydligt mer splittrad karaktär. I stället har Näs bibehållit en tidstypisk och ålderdomlig karaktär. Bystrukturen liknar en radbys med bebyggelsen liggande utmed bygatan. Till varje gård hör flera timrade byggnader med olika funktioner.

På åkrarna runt byn finns gott om röjningsrösen och en del stengärdesgårdar. Odlingsgången här baserades på tresäde under 1600- och 1700-talen. Det innebar att 1/3 av åkermarken årligen låg i träda medan övriga 2/3 odlades med olika grödor. Följande år fick en annan tredjedel ligga i träda.

Det finns en ängslada några hundra meter väster om byn. I ängsladan lade man in höet på sensommaren och transporterade hem det till gården först under vintern. I norra änden av Nässjasjön, som byn ligger vid, finns en plats som kallas Brudahålet. Enligt sägnen ska ett brudfölje ha gått genom isen på den platsen och omkommit.

Efter sensommarens slåtter samlades höet i ängsladan. Under vintern med snö och tjäle var det ofta lättare att transportera höet hem till gården. Foto Jönköpings läns museum.

SMULTRONSTÄLLE 5 I

HITTA HIT

Från Ingatorps kyrka nära Rv 40, åk 500 m mot nordväst, tag vänster och följ Sockenvägen ca 3 km. Sväng höger vid skylten "Näs". Kör ca 1,5 km.

Koordinater:

Näs by: N 6391356/E
522080 (SWEREF 99 TM) //
N 57° 39' 50,143", E 15° 22'
12,301" (WGS84)

Åkrarna kring Näs har rensats från sten som lagts upp i odlingsrösen. Foto Jönköpings läns museum.

JÖNKÖPINGS LÄNS
MUSEUM

036-30 18 00 • www.jkpglm.se

SMULTRONSTÄLLEN

Ute i landskapet finns massor att upptäcka! Läns museet presenterar här smakprov på sevärdheter i Jönköpings län med utgångspunkt i kulturmiljöer och kulturarv.

Här finns välkända kulturminnesmärken såsom Habo kyrka och domarringarna i Smålandsstenar, men också mer okända pärlor såsom flottningsslämnarna i Valån och Stengårdshults kyrka. I länet finner vi många spår efter forna tiders människor och verksamheter, allt ifrån slott- och herresäten till övergivna vägbanor och odlingsrösen i skogsmark.

Vår tanke med Smultronställen är att det ska locka till utflykter i kulturlandskapet – där finns vår historia, som tar sig olika uttryck i den fysiska miljön. Det är ett arv värt att uppleva och värna. Under rubriken Smultronställen kommer vi allteftersom fylla på med ännu fler sevärdheter, både för länsbor och långväga besökare. Ju fler som upptäcker dessa pärlor, desto större möjlighet att de bevaras för framtiden.

FAKTA

I Jönköpings län finns över 40 000 registrerade fornlämningar, 87 riksintressanta kulturmiljöer, närmare 130 byggnadsminnen, ungefär 150 kyrkor, 100-talet hembygdsgränder med samlad äldre bebyggelse, ett stort antal industrihistoriska miljöer samt två kulturreservat. Därtill finns också ett stort antal kulturmiljöer med bevarandevärd bebyggelse. En del av dessa kan man få information om via länsstyrelsens och kommunernas hemsidor. Man kan även hitta beskrivningar via de olika hembygdsföreningarnas respektive sidor.

BRA ATT VETA

Tillgängligheten till de olika smultronställena varierar. En del är välskyltade, enkelt tillgängliga och uppfyller krav på parkeringsplatser etc. Andra kräver mer av besökaren, kanske behöver man gå en längre sträcka för att nå sitt mål, ibland är det snårig skog och väl framme möts man kanske av en trasig skylt (om det ens funnits någon). Platserna bär dock alltid på en spännande och intressant historia.

Notera också att många av de kulturhistoriska byggnaderna är privatägda och endast tillgängliga för exteriör beskådan. Respektera privat tomtmark. Många kyrkor är öppna sommartid. Under andra tider på året brukar man kunna kontakta kyrkvaktmästaren som öppnar upp.

